

International Conference on Linguistics, Literature And Translation

International Conference on Linguistics, Literature And Translation - double-blind peer-reviewed, monthly, open-access proceeding published to get excellence on Research and Development. It publishes high-quality articles across the breadth of linguistics, literature and translation research. With its uniquely broad coverage, all articles are free to access across the globe, allowing authors to share their research and maximise its impact. The boletín on Linguistics, Literature And Translation is led by expert international editorial board members who take an objective approach to peer review, ensuring each research paper is reviewed and evaluated on its own scholarly merits and research integrity. Joining your work in the International Conference of Linguistics, Literature, and Translation means you will receive prompt and reliable publishing and a global platform for your research to reach its full potential.

KOGNITIV TA'LIMNING SHAXS RIVOJIGA TA'SIRI: KOGNITIV METODLAR O'QUVCHILARNING INTELLEKTUAL VA IJODIY SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA

Qayumova Visolaxon Ozodjon qizi

57-IDUM ning ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: maqolada kognitiv ta'limning shaxs rivojiga ta'siri, uning nazariy asoslari va metodik imkoniyatlari yoritiladi. O'quvchilarning intellektual, nutqiy, ijodiy va kommunikativ salohiyatini rivojlantirishda kognitiv metodlarning o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, mazkur yondashuvning ta'lim jarayoniga tatbiqi bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: kognitiv ta'lim, shaxs rivoji, tafakkur, idrok, metakognitiv strategiyalar, muammoli vaziyat, ijodiy fikrlash.

Kirish

Zamonaviy ta'lim shaxsni har tomonlama rivojlantirishga, uning bilish va ijodiy qobiliyatlarini to'liq ochib berishga qaratilgan. Shaxsning ma'naviy, intellektual va nutqiy salohiyati ta'lim jarayonida shakllanadi. Shu nuqtai nazardan, kognitiv ta'lim – o'quvchilarning tafakkurini, idrokini, xotirasini, tahliliy va ijodiy faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladigan samarali pedagogik tizim sifatida e'tirof etiladi.

Kognitiv yondashuvning ilmiy poydevori J. Piajé, L.S. Vygotskiy, J. Bruner va D.Ausubel nazariyalariga borib taqaladi. Ularning tadqiqotlarida bilim olish jarayoni inson tafakkurining faol harakati sifatida izohlanadi. Kognitiv ta'lim:

bilimni tushunish va uni amaliy qo'llashni o'rgatadi;

o'quvchi tafakkurini faollashtiradi;

bilish jarayonlarining (idrok, xotira, tafakkur, diqqat) uyg'un rivojlanishini ta'minlaydi.

Kognitiv metodlarning shaxs rivojiga ta'siri

Intellektual salohiyatni rivojlantirish

Kognitiv yondashuv o'quvchilarni yangicha g'oyalarni ilgari surishga, obrazli tafakkurni rivojlantirishga undaydi. Rolli o'yinlar, ijodiy yozuv mashqlari, metafora va tashbehlarni tahlil qilish orqali o'quvchilar o'z fantaziyasini boyitadilar.

Nutqiy va kommunikativ kompetensiya

Kognitiv metodlar til boyligini kengaytiradi, o'z fikrini izchil va asosli ifodalash malakasini mustahkamlaydi. Matn bilan ishlash, suhbatli mashqlar, interaktiv muloqotlar bu jarayonni qo'llab-quvvatlaydi.

Mustaqillik va o'zini baholash

Metakognitiv strategiyalar – o'quvchilarning o'z o'rganish jarayonini nazorat qilish, maqsad qo'yish, natijani baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa shaxsning mas'uliyat va refleksiya

sifatlarini kuchaytiradi.

Ta'lim jarayonida kognitiv metodlarni qo'llash

Muammoli vaziyat yaratish

O'quvchilarga savol va vaziyatlar berilib, ularni yechish jarayonida bilimlarni qo'llash talab etiladi. Masalan, "So'zning ko'chma ma'nosi bilan bog'liq vaziyatni izohlang" topshirig'i o'quvchilarning mantiqiy va ijodiy tafakkurini faollashtiradi.

Kognitiv xaritalar va diagrammalar

So'z va tushunchalar o'rtasidagi aloqalarni grafik tarzda ko'rsatish o'quvchilarga bilimlarni tizimlashtirish va yodda saqlash imkonini beradi.

Ijodiy topshiriqlar

She'r tuzish, kichik hikoya yozish, maqol va matallarni sharhlash kognitiv jarayonlar bilan birga tasavvur va nutqni rivojlantiradi.

Kognitiv ta'limning afzalliklari

- O'quvchini faol sub'ekt sifatida shakllantiradi.
- Bilimlarni shaxsiy tajriba bilan bog'lash imkonini yaratadi.
- Nutqiy va tafakkuriy rivojlanishni uyg'unlashtiradi.
- Ijodiy salohiyatni yuzaga chiqaradi.
- Mustaqil qaror qabul qilishni o'rgatadi.

Amaliy tavsiyalar

1. Darslarda ko'proq muammoli savol-topshiriqlardan foydalanish.
2. Har bir mavzuga mos kognitiv xaritalar tuzishni yo'lga qo'yish.
3. Metakognitiv refleksiya mashqlarini joriy etish ("Bugun darsda nimalarni o'rgandim?").
4. O'quvchilarni guruhli ishlar va ijodiy loyihalarga jalb qilish.
5. Tahlil va taqqoslash topshiriqlarini ko'proq berish.

Xulosa

Kognitiv ta'lim o'quvchilarning tafakkur, idrok, nutq va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Muammoli vaziyatlar, kognitiv xaritalar, ijodiy mashqlar va metakognitiv strategiyalar shaxsning intellektual va ijodiy salohiyatini ochib beradi, ularni zamonaviy jamiyatda faol va ijodkor bo'lib yashashga tayyorlaydi.

Demak, kognitiv ta'limni puxta o'zlashtirish va uni dars jarayoniga samarali tatbiq etish shaxsning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiluvchi muhim pedagogik omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Piajé J. *Bolalar tafakkuri va nutqi*. – Toshkent, 2001.
2. Vygotskiy L.S. *Ta'lim psixologiyasi*. – Toshkent, 2005.
3. Bruner J. *O'qitish jarayonlari*. – Moskva, 1997.